

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้เป็น การวิจัยแบบผสมผสาน (Mix Methodology) โดยการผสมผสาน นำปรัชญาแนวคิดเกี่ยวกับการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Approach) ปรัชญาแนวคิดการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Approach) การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) การวิจัยเชิงพัฒนาและการวิจัยเชิงทดลอง (Developmental and Experimental Research) เพื่อศึกษาหา รูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเสือโคร่งโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน หมู่ที่ 7 บ้านหนองผือ ตำบลโคกคอน อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย โดยปฏิบัติการสร้างรูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเสือโคร่ง เพื่อแก้ปัญหาที่เกิดจากการที่มีการปลูกสมุนไพรกำลังเสือโคร่งเป็นจำนวนมากแต่ไม่มีคุณค่าเนื่องจากขาดการพัฒนา จึงได้มีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบทชุมชน บริบทสมุนไพร และความต้องการในการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเสือโคร่งโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนหมู่ที่ 7 บ้านหนองผือ ตำบลโคกคอน อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย
2. เพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเสือโคร่งโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนหมู่ที่ 7 บ้านหนองผือ ตำบลโคกคอน อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย จากการถอดบทเรียนในชุมชนต้นแบบ
3. เพื่อทดลองและประเมินผลการใช้รูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเสือโคร่งโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนหมู่ที่ 7 บ้านหนองผือ ตำบลโคกคอน อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย ด้วยการเปรียบเทียบความรู้ รายได้ การมีส่วนร่วม และความพึงพอใจ ก่อนการพัฒนาและหลังการดำเนินการพัฒนา

สมมติฐานการวิจัย

1. ผลจากการศึกษารูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพร โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน จากชุมชนต้นแบบ สามารถนำมาปรับใช้ได้กับรูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเสือโคร่ง โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนหมู่ที่ 7 บ้านหนองผือ ตำบลโคกคอน อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคายได้

2. หลังจากการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากสมุนไพรกำลังเสือโคร่ง โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นสามารถพัฒนาผลิตภัณฑ์ได้หลายรูปแบบ ซึ่งส่งผลให้กลุ่มแปรรูปสมุนไพรมีความรู้ มีรายได้ เกิดการมีส่วนร่วมของชุมชนเพิ่มมากขึ้น และมีความพึงพอใจในรูปแบบการพัฒนาของกลุ่มแปรรูปสมุนไพรชุมชนบ้านหนองผือเพิ่มขึ้นจากเดิม

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษารูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเสือโคร่ง โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนหมู่ที่ 7 บ้านหนองผือ ตำบลโคกคอน อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย การวิจัยครั้งนี้แบ่งเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 เป็นการวิจัยเชิงสำรวจและเชิงปริมาณ โดยการศึกษาบริบทชุมชน บริบทสมุนไพรกำลังเสือโคร่ง ปัญหาและความต้องการรูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเสือโคร่ง โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนหมู่ที่ 7 บ้านหนองผือ ตำบลโคกคอน อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย จากการศึกษาและถอดบทเรียนของบริบทชุมชนต้นแบบที่บ้านศรีบุญเรือง อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย ประเทศไทยและหมู่บ้านหนองทาใต้ เมืองจันทะบูลี นครหลวงเวียงจันทน์ ส.ป.ป.ลาว

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง (Population) ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ กลุ่มผู้ปลูกสมุนไพรกำลังเสือโคร่งในชุมชนหมู่ที่ 7 บ้านหนองผือ ตำบลโคกคอน อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย คราวเรือนละ 1 คน จำนวน 82 คน

2. กลุ่มเป้าหมาย (Sample) คือ ผู้วิจัยเจาะจงกลุ่มเป้าหมายเป็น 1 กลุ่มใหญ่ คือ กลุ่มผู้ปลูกสมุนไพรกำลังเสือโคร่งที่สมัครใจเข้าร่วมโครงการชุมชนบ้านหนองผือ จำนวน 40 คน รวม 50 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบเชิงลึก(In - depth Interview) แบบมีโครงสร้าง เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อการศึกษาในครั้งนี้ เนื่องจากในการวิจัยระยะที่ 1 เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ การวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ แบบสัมภาษณ์แบบเชิงลึกจึงเป็นเครื่องมือสำคัญในกระบวนการวิจัย

4. การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยในระยะที่ 1 ผู้วิจัยนำข้อมูลทั้งหมดมาจัดหมวดหมู่ หลังจากนั้นนำข้อมูลทั้งหมดไปวิเคราะห์ด้วย คำร้อยละ

ระยะที่ 2 การสร้างรูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเสื่อโครงงโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนหมู่ที่ 7 บ้านหนองผือ ตำบลโลกคอน อำเภอบำบ่อ จังหวัดหนองคาย ที่ได้จากการวิจัย จากกลุ่มเป้าหมาย และการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญ

1. กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ นักวิชาการ จำนวน 5 คน นักพัฒนา จำนวน 5 คน กรรมการหมู่บ้าน จำนวน 7 คน ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 3 คน นักวิจัยหรือครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชนอำเภอบำบ่อ จำนวน 2 คน และผู้เชี่ยวชาญเพื่อประเมินความเหมาะสมของโครงการ จำนวน 3 คน รวม 25 คน ซึ่งได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ การนำผลการวิจัยในระยะที่ 1 มาสร้างขึ้นเป็นร่างรูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน จำนวน 12 กิจกรรมเพื่อใช้เป็นร่างพิจารณา

3. การรวบรวมข้อมูล โดยการประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) ของผู้เชี่ยวชาญ นักวิชาการ และผู้ที่เกี่ยวข้อง ได้วิพากษ์ และระดมสมอง (Brain Storming) จัดให้มีการนำเสนอผลการประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) และผู้วิจัยทำการเก็บข้อมูลกลุ่มได้นำเสนอพร้อมทั้งข้อเสนอแนะต่าง ๆ ได้ร่างรูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน เป็นกิจกรรม จำนวน 11 กิจกรรม

นำรูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ที่ได้จากการประชุมปฏิบัติการ (Workshop) ที่ได้ปรับปรุงแล้ว นำมาจัดทำหลักสูตรในลักษณะคู่มือวิธีการแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเสื่อโครงงชนิดผงชาใบอ่อน ชนิดแคปซูล และชนิดลูกกลอน พร้อมแบบวัดความรู้ และแบบสอบถามก่อนและหลังการดำเนินการ แล้วนำไปให้ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบอีกครั้ง และพัฒนาปรับปรุงรูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์

สมุนไพร โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญให้สมบูรณ์ก่อนที่จะนำไปทดลองใช้ในการศึกษาวิจัยระยะที่ 3 ต่อไป

การวิจัยระยะที่ 3 การทดลองใช้และประเมินผลของรูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเลื้อยไคร่งโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนหมู่ที่ 7 บ้านหนองผือ ตำบลโคกคอน อำเภอบ้านดง จังหวัดหนองคาย

1. กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย

เป็นการทดลองใช้รูปแบบผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเลื้อยไคร่งโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนหมู่ที่ 7 บ้านหนองผือ ตำบลโคกคอน อำเภอบ้านดง จังหวัดหนองคาย ได้แก่ กลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเลื้อยไคร่งชุมชนบ้านหนองผือ จำนวน 40 คน โดยแบ่งเป็น 4 กลุ่ม กลุ่มละ 10 คน เพื่อให้ผู้เข้าร่วมโครงการได้มีความรับผิดชอบในแต่ละกลุ่มมากขึ้น และเพื่อความเหมาะสมในการใช้เครื่องมือและอุปกรณ์ที่มีจำนวนจำกัด แล้วหมุนเวียนกันทดลองในลำดับต่อไปการแบ่งกลุ่มย่อยในการปฏิบัติ ประกอบด้วย

- 1.1 กลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเลื้อยไคร่งชนิดผงชาใบอ่อน
- 1.2 กลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเลื้อยไคร่งชนิดแคปซูล
- 1.3 กลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเลื้อยไคร่งชนิดลูกกลอน
- 1.4 กลุ่มจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเลื้อยไคร่ง

2. ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

2.1 ตัวแปรอิสระ (Independent Variable) ได้แก่ รูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเลื้อยไคร่งโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

2.2 ตัวแปรตาม (Dependent Variable) ได้แก่ ความสำเร็จในการดำเนินการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเลื้อยไคร่งโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

2.2.1 ด้านความรู้

2.2.2 ด้านรายได้

2.2.3 ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน

2.2.4 ความพึงพอใจในรูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเลื้อยไคร่ง

ไคร่งของกลุ่มแปรรูปสมุนไพรชุมชนบ้านหนองผือ

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 แบบทดสอบด้านความรู้ก่อนการทดลอง

3.2 แบบสอบถามด้านรายได้ การมีส่วนร่วม และความพึงพอใจก่อนการ

ทดลอง

3.3 ผลการปฏิบัติตามรูปแบบจริง จำนวน 11 กิจกรรม

3.4 แบบทดสอบด้านความรู้หลังการทดลอง

3.5 แบบสอบถามด้านรายได้ การมีส่วนร่วม และความพึงพอใจหลังการ

ทดลอง

4. วิธีการดำเนินการ

ในขั้นตอนนี้ใช้การวิจัยแบบกึ่งทดลอง (Quasi Experimental Design) โดยมีแบบแผนการวิจัยแบบ One – group Pretest – posttest Design โดยมีขั้นตอนในการเนินการวิจัย ดังนี้

4.1 ดำเนินการเก็บข้อมูลก่อนการทดลองกับกลุ่มทดลอง เป็น Pretest

4.2 รูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเสือโคร่งโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนหมู่ที่ 7 บ้านหนองผือ ตำบลโคกคอน อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย ในกลุ่มทดลอง

4.3 ดำเนินการเก็บข้อมูลหลังการทดลองกับกลุ่มทดลอง เป็น Posttest

4.4 วิเคราะห์ข้อมูลแล้วสรุปผลการทดลอง

5. การประเมินผลรูปแบบ

การวิจัยในระยะที่ 3 เป็นการนำรูปแบบผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเสือโคร่งโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนหมู่ที่ 7 บ้านหนองผือ ตำบลโคกคอน อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย ที่ปรับปรุงแล้วมาทดลองใช้กับกลุ่มทดลอง ด้วยการประเมินก่อนและหลังทดลอง (Pretest and Posttest) ประกอบด้วย ตัวแปรตาม (Dependent Variable) ที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเสือโคร่งโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ได้แก่ 1) ด้านความรู้ 2) ด้านรายได้ 3) ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน 4) ความพึงพอใจในรูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเสือโคร่งของกลุ่มแปรรูปสมุนไพรชุมชนบ้านหนองผือ และนำผลการทดลองมาวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตอบวัตถุประสงค์การศึกษาวิจัยในระยะที่ 3 ด้วยการวิเคราะห์ความแปรปรวนหลายตัวแปรตามแบบวัดซ้ำ (Repeated Measures Multivariate Analysis of Variance : Repeated Measures MANOVA)

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการสร้างรูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเสือโคร่งโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนหมู่ที่ 7 บ้านหนองผือ ตำบลโคกคอน อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย

1.1 ผู้วิจัยได้นำผลการวิเคราะห์ข้อมูล และข้อเสนอแนะที่ได้จากการถอดข้อความในการศึกษาวิจัยในระยะที่ 1 นำมาจัดกลุ่ม (Grouping) สร้างเป็นร่างรูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเสือโคร่งโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ผู้วิจัยได้กำหนดแนวทางในการสร้างรูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเสือโคร่งโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนหมู่ที่ 7 บ้านหนองผือ ตำบลโคกคอน อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย ออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 การพัฒนาปัจจัยภายในส่วนบุคคล ได้แก่ การอบรมเชิงปฏิบัติการ ในการอบรมเพื่อพัฒนากลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเสือโคร่ง ส่วนที่ 2 การพัฒนาเชิงปฏิบัติการถึงวิธีการแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเสือโคร่ง การพัฒนาวิธีการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเสือโคร่ง ได้แก่ การร่างรูปแบบ เพื่อให้ได้รูปแบบผลิตภัณฑ์ ในครั้งแรก จำนวน 12 กิจกรรม เสนอต่อที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญ พิจารณาและประเมินผล ใช้เป็นร่างในการพิจารณาในขั้นตอนต่อไปของการวิจัย

ผู้วิจัยได้จัดการประชุมปฏิบัติการ (Workshop) โดยการนำรูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเสือโคร่งโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ที่ผู้วิจัยจัดทำขึ้น มานำเสนอที่ประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshops) โดยเน้นกับกลุ่มที่มีส่วนเกี่ยวข้อง (Stakeholders) ที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย โดยจากนักวิชาการการเกษตรอำเภอท่าบ่อ จากเจ้าหน้าที่ฝ่ายพัฒนาชุมชนอำเภอท่าบ่อ จากอาจารย์มหาวิทยาลัย จากเจ้าหน้าที่สาธารณสุขตำบลโคกคอน จากผู้นำชุมชนนายกองค์การบริหารส่วนตำบลโคกคอน เกษตรกรผู้ปลูกสมุนไพรกำลังเสือโคร่ง ใช้เวลาในการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ 1 วัน ณ ห้องประชุมโรงเรียนโคกคอนวิทยาคม ในการประชุมเชิงปฏิบัติการ ร่วมกันวิพากษ์รูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเสือโคร่งโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้น และนำเสนอข้อวิพากษ์และข้อเสนอแนะในการประชุมกลุ่มย่อย (Focus Groups) ของกลุ่มตัวเอง มาสรุปและอภิปรายผลทั้งหมดในที่ประชุมใหญ่เพื่อร่วมกันวิพากษ์ (Brain Storming) และนำผลการเสนอแนะมาปรับปรุงเป็นรูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเสือโคร่งโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนหมู่ที่ 7 บ้านหนองผือ ตำบลโคกคอน อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย ให้สมบูรณ์ขึ้น ได้มีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมจากร่างรูปแบบพัฒนาที่ผู้วิจัยได้ทำการเสนอไว้ ดังนี้คือ กิจกรรมที่ 1) กิจกรรมการอบรมการแปรรูป

ผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเชื้อ โคร่ง 2) กิจกรรมการแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเชื้อ โคร่ง ชนิดชาขง 3) กิจกรรมการแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเชื้อ โคร่งชนิดลูกกลอน 4) กิจกรรมการแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเชื้อ โคร่งชนิดชาใบอ่อน 5) กิจกรรมการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเชื้อ โคร่ง ทั้ง 3 ชนิด 6) กิจกรรมติดตามตรวจเยี่ยมชมกลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเชื้อ โคร่ง ที่มีการปรับปรุงใหม่ตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ

1.2 โดยสรุป จากการเสนอร่างรูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเชื้อ โคร่ง โดยผู้วิจัย ได้รูปแบบแบ่งเป็น 2 กลุ่ม และมีกลุ่มละ 6 กิจกรรม (ครอบคลุมปัจจัยทั้ง 4 ด้าน ประกอบด้วย การสร้างรูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเชื้อ โคร่ง การเตรียมการแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเชื้อ โคร่ง การสร้างรูปแบบการแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเชื้อ โคร่ง และ การสร้างรูปแบบการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเชื้อ โคร่ง) รวมจำนวน 12 กิจกรรม

1.3 ผู้วิจัยได้นำรูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเชื้อ โคร่งโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ได้จากการประชุมปฏิบัติการ (Workshop) ที่ได้ปรับปรุงแล้ว ปรีกษาผู้เชี่ยวชาญที่ได้รับการแต่งตั้งอีกครั้ง และพัฒนาปรับปรุงรูปแบบตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญให้สมบูรณ์ก่อนที่จะนำไปทดลองใช้ในการศึกษาวิจัยระยะที่ 3 โดยใช้ผลการพิจารณาจากค่าเฉลี่ยที่ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ได้ให้คะแนนแบบ Rating Scale 5 อันดับ (ตารางที่ 4 ในบทที่ 4) และคัดเลือกกิจกรรมที่มีค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 3.51 – 5.00 เป็นกิจกรรมที่ได้รับการคัดเลือกได้แบ่งเป็น 2 กลุ่ม จำนวน 11 กิจกรรม ดังนี้

กลุ่มที่ 1 การพัฒนาปัจจัยภายในการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเชื้อ โคร่งโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ได้แก่

1. กิจกรรมการเล่าเรื่องสมุนไพรและความต้องการเกี่ยวกับการพัฒนาสมุนไพร
2. กิจกรรมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการถอดบทเรียนจากศึกษาดูงาน
3. กิจกรรมการอบรมการแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเชื้อ โคร่ง
4. กิจกรรมการแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเชื้อ โคร่งชนิดผงชาใบอ่อน
5. กิจกรรมการแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเชื้อ โคร่งชนิดแคปซูล
6. กิจกรรมการแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเชื้อ โคร่งชนิดลูกกลอน

กลุ่มที่ 2 การพัฒนาปัจจัยการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ ได้แก่

1. กิจกรรมการออกแบบบรรจุภัณฑ์
2. กิจกรรมการบรรจุภัณฑ์
3. กิจกรรมการส่งเสริมการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเสือโคร่ง
4. กิจกรรมการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเสือโคร่ง
5. กิจกรรมการติดตามตรวจเยี่ยมและประเมินกลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์

สมุนไพรกำลังเสือโคร่ง

การประเมินข้อดีที่เชี่ยวชาญไม่ผ่าน จำนวน 1 กิจกรรม คือ กิจกรรม การประชาสัมพันธ์

2. ผลการประเมินรูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเสือโคร่งโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนหมู่ที่ 7 บ้านหนองผือ ตำบลโคกคอน อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย

ผลประเมินจากการวิเคราะห์ค่าสถิติ Repeated Measures MANOVA การเปรียบเทียบโดยการทดสอบ Multivariate จากการพิจารณาก่อนและหลังการดำเนินงานตามรูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเสือโคร่ง โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนหมู่ที่ 7 บ้านหนองผือ ตำบลโคกคอน อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย โดยใช้การวัดด้วยวิธี Pillai's Trace, Wilks' Lambda, Hotelling's Trace, และ Roy's Largest Root พบว่า มีค่า Significant ที่ระดับ .05 เท่ากัน แสดงว่าคะแนนการทดสอบก่อนและหลังการดำเนินงานตามรูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเสือโคร่ง โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่าคะแนนหลังการดำเนินงานสูงกว่าก่อนการดำเนินงาน ซึ่งสรุปตามสมมุติฐานได้ว่าการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเสือโคร่ง โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ด้านความรู้เพิ่มขึ้น ด้านการจำหน่ายดีขึ้น ด้านการมีส่วนร่วมเพิ่มขึ้น และความพึงพอใจต่อรูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรของกลุ่มแปรรูปสมุนไพรชุมชนบ้านหนองผือ เพิ่มขึ้นหลังจากได้ดำเนินงานตามรูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเสือโคร่ง โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น และผู้วิจัยได้ทำการทดสอบแบบ Univariate Tests เพื่อเปรียบเทียบแต่ละตัวแปร พบว่า ด้านความรู้ ด้านรายได้ ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน และด้านความพึงพอใจต่อรูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเสือโคร่งของกลุ่มแปรรูปสมุนไพรชุมชนบ้านหนองผือ มีค่า Significant ที่ระดับ .05 แสดงว่ากลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเสือโคร่งชุมชนบ้านหนองผือ มีคะแนนรูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเสือโคร่ง โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ทั้ง 4 ด้าน ก่อนและหลังการ

ดำเนินงาน รูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเสือโคร่ง โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน
แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .05 โดยหลังการทดลองมีการพัฒนาผลิตภัณฑ์
สมุนไพรกำลังเสือโคร่งโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนในทางที่ดีขึ้นกว่าก่อนการทดลอง

การอภิปรายผล

1. ผลจากการศึกษารูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรของชุมชนต้นแบบ นำมา
ปรับใช้กับรูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเสือโคร่งโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน
หมู่ที่ 7 บ้านหนองผือ ตำบลโคกคอน อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย

ผู้วิจัยได้ตั้งสมมติฐานการวิจัยว่า ผลการศึกษารูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์
สมุนไพรกำลังเสือโคร่งโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนต้นแบบสามารถนำมาปรับใช้ได้และจะ
ส่งผลสำเร็จกับ รูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเสือโคร่งโดยการมีส่วนร่วมของ
ชุมชนหมู่ที่ 7 บ้านหนองผือ ตำบลโคกคอน อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย จากการศึกษา
เอกสารวิชาการ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และถอดบทเรียนจากชุมชนต้นแบบ ที่มีเนื้อหาสาระ
ตรงกันในแต่ละประเด็น ที่ผู้วิจัยได้ศึกษาในการวิจัยครั้งนี้ สามารถนำมาปรับใช้ได้โดยได้
สร้างรูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเสือโคร่งโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน
จำนวน 11 กิจกรรม คือ 1) กิจกรรมการเล่าเรื่องความต้องการเกี่ยวกับการพัฒนาสมุนไพร 2)
กิจกรรมการมีส่วนร่วมของชุมชนและศึกษาดูงาน 3) กิจกรรมการอบรมการแปรรูปผลิตภัณฑ์
สมุนไพรกำลังเสือโคร่ง 4) กิจกรรมการแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเสือโคร่งชนิดผงชาใบ
อ่อน 5) กิจกรรมแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเสือโคร่งชนิดแคปซูล 6) กิจกรรมการแปรรู
ผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเสือโคร่งชนิดลูกกลอน 7) กิจกรรมการออกแบบผลิตภัณฑ์ 8)
กิจกรรมการบรรจุภัณฑ์ 9) กิจกรรมการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเสือโคร่ง 10)
กิจกรรมการส่งเสริมการจำหน่ายผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเสือโคร่ง และ 11) กิจกรรมติดตาม
ตรวจสอบและประเมินผลกลุ่มสมุนไพรชุมชนหนองผือ มีผลต่อความสำเร็จในรูปแบบการ
พัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเสือโคร่งโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนหมู่ที่ 7 บ้านหนองผือ
ตำบลโคกคอน อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย

ผลการวิเคราะห์รูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเสือโคร่งโดยการมี
ส่วนร่วมของชุมชนหมู่ที่ 7 บ้านหนองผือ ตำบลโคกคอน อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย
พบว่า มีผู้ปลูกสมุนไพรกำลังเสือโคร่งโดยรวม จำนวน 82 ครัวเรือน ซึ่งมีผู้ปลูกสมุนไพร
กำลังเสือโคร่ง จำนวน 1-5 ต้น จำนวน 62 ครัวเรือน ปลูกจำนวน 6-10 ต้น จำนวน 8

ครัวเรือน ปลูกจำนวน 11-20 ต้น จำนวน 7 ครัวเรือน ปลูกจำนวน 21-50 ต้น 1 ครัวเรือน และ ปลูกมากกว่า 51 ต้น จำนวน 4 ครัวเรือน ผลจากการวิเคราะห์ความสำเร็จในการดำเนินการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเสียโครงสร้างโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ในด้านความรู้ ด้านรายได้ ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน และ ความพึงพอใจต่อรูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเสียโครงสร้าง ตามการทดสอบโดยสถิติ Repeated Measures MANOVA จากปัจจัย 4 ด้าน คือ ด้านความรู้ ด้านรายได้ ด้านการมีส่วนร่วม และด้านความพึงพอใจในรูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเสียโครงสร้าง พบว่า ก่อนการดำเนินการพัฒนาจากกลุ่มทดลอง จำนวน 40 คน มีความรู้เฉลี่ย (2.85 จากแบบวัดความรู้ 10 ข้อ วัด 5 ระดับ) มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน (จำนวน 301.25 บาท จากจำนวนรายได้ต่อเดือน โดยการขายต้นสดและมัดขาย) การมีส่วนร่วมมีค่าเฉลี่ย (1.88 แบบสอบถาม 10 ข้อ วัด 5 ระดับ) ความพึงพอใจในรูปแบบการแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเสียโครงสร้าง (2.10 จากแบบสอบถาม 10 ข้อ วัด 5 ระดับ) และหลังการดำเนินการพัฒนาด้านความรู้มีความรู้มากขึ้นมีค่าเฉลี่ย (7.60 จากแบบวัดความรู้ 10 ข้อ วัด 5 ระดับ) ด้านรายได้มีรายได้เพิ่มขึ้นเฉลี่ยต่อเดือน (จำนวน 752.25 บาท โดยการขายในลักษณะตากแห้งขายในกิโลกรัมละ 500 บาท เพื่อนำมาเป็นผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเสียโครงสร้าง และในอนาคตมีแนวโน้มจะมีรายได้เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ทุกเดือน) ด้านการมีส่วนร่วมมีการมีส่วนร่วมมีค่าเฉลี่ย (3.08 จากแบบสอบถาม 10 ข้อ วัด 5 ระดับ) และด้านความพึงพอใจในรูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเสียโครงสร้างเพิ่มขึ้นมีค่าเฉลี่ย (4.20 จากแบบสอบถาม 10 ข้อ วัด 5 ระดับ)

2. ผลการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเสียโครงสร้างโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนหมู่ที่ 7 บ้านหนองผือ ตำบลโคกคอน อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย

จากการวิจัยได้มีการสร้างรูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเสียโครงสร้างโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนหมู่ที่ 7 บ้านหนองผือ ตำบลโคกคอน อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย โดยผู้วิจัยจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ จากพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญ จนได้รูปแบบจากปัจจัย 4 ด้าน คือ 1) การสร้างรูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเสียโครงสร้าง 2) การเตรียมการแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเสียโครงสร้าง 3) การสร้างรูปแบบการแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเสียโครงสร้าง 4) การสร้างรูปแบบการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเสียโครงสร้าง ประกอบด้วย กิจกรรม จำนวน 11 กิจกรรม ได้มีการกำหนดรูปแบบเป็น 2 ด้าน คือ

ด้านการพัฒนาการแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเสือโคร่ง และด้านการพัฒนาวิธีการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเสือโคร่ง

ผู้วิจัยได้นำมาทดลองใช้รูปแบบในการพัฒนาการแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเสือโคร่ง โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งผลหลังจากการทดลองใช้รูปแบบปรากฏว่าการแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเสือโคร่งนั้นดีขึ้น และการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเสือโคร่ง สามารถจำหน่ายได้จำนวนเพิ่มขึ้นและมีรายได้เพิ่มมากขึ้นตามมา ซึ่งสามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

2.1 กิจกรรมการเล่าเรื่องสมุนไพรกำลังเสือโคร่ง

ผู้วิจัยพบว่า กิจกรรมการเล่าเรื่องสมุนไพรกำลังเสือโคร่ง เป็นรูปแบบการพัฒนาปัจจัยภายในของผู้ปลูกสมุนไพร โดยได้จากการจัดอบรมเพื่อสร้างกระบวนการให้เกิดการเรียนรู้ เกี่ยวกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเสือโคร่งโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ทั้งนี้เป็นการกระตุ้นให้เกิดแนวคิดในการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเสือโคร่งโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งหลังจากการทดลองรูปแบบ ผู้เข้าอบรมมีการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเสือโคร่งโดยการเรียนรู้เพิ่มมากขึ้น

2.2 กิจกรรมการมีส่วนร่วมของชุมชน

ผู้วิจัยพบว่า กิจกรรมการมีส่วนร่วมของชุมชน ด้วยการถอดบทเรียนจากการศึกษาดูงาน จึงเป็นรูปแบบการพัฒนาอีกรูปแบบหนึ่ง เป็นการจัดให้มีการสรุปผลการถอดบทเรียนจากการศึกษาดูงาน เพื่อสร้างกระบวนการให้เกิดการพัฒนาและสร้างความตระหนักให้เห็นความสำคัญของผลิตภัณฑ์สมุนไพร พร้อมกับให้เกิดแนวคิดในการที่จะนำวิธีการรูปแบบ จากการศึกษาดูงานนำมาพัฒนาในรูปแบบต่างๆต่อไป

ซึ่งหลังจากการทดลองรูปแบบ ผู้ร่วมโครงการสามารถร่วมกันสรุปบทเรียนและหาวิธีการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรร่วมกันได้ โดยผู้เข้าร่วมโครงการมีความสนใจในการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรและมีส่วนร่วมของชุมชนมากขึ้น

2.3 กิจกรรมการอบรมการแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเสือโคร่ง

ผู้วิจัยพบว่า กิจกรรมการอบรมการแปรรูปสมุนไพรกำลังเสือโคร่ง จึงเป็นรูปแบบการพัฒนาให้กับผู้ปลูกสมุนไพรกำลังเสือโคร่ง เป็นการจัดอบรมเพื่อสร้างกระบวนการให้เกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับ วิธีการแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเสือโคร่งชนิดผงชาใบอ่อน ชนิดแคปซูลและชนิดลูกกลอน พร้อมมีการสาธิตเป็นตัวอย่างโดยวิทยากรที่มีความชำนาญ

ซึ่งหลังจากการทดลองรูปแบบ ผู้เข้าอบรมเข้าใจวิธีการแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเสือโคร่งชนิดผงชาใบอ่อน ชนิดแคปซูล และชนิดลูกกลอนมากขึ้น และสามารถดำเนินการแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเสือโคร่งทั้ง 3 ชนิดได้เองทุกคน

2.4 กิจกรรมกลุ่มการแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเสือโคร่งชนิดผงชาใบอ่อน

ผู้วิจัยได้ศึกษา กระบวนการกลุ่ม หมายถึง ที่รวมแห่งแนวคิดและประสบการณ์ของบุคคลหลายๆฝ่ายที่มาพบปะสังสรรค์กันด้วยความรู้สึกพึงพอใจในความสัมพันธ์ ซึ่งการปฏิสัมพันธ์ของสมาชิกกลุ่มนี้จะช่วยค้นพบวิธีในการแก้ปัญหาที่นำพามาซึ่งกัน ทำให้แต่ละคนมีโอกาสแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ระหว่างกัน ความสัมพันธ์ของกลุ่มจะก่อให้เกิดความสามัคคี ร่วมแรง ร่วมใจกันทำงานหรือกำหนดกิจกรรมเพื่อส่วนรวม คอยกระตุ้น สนับสนุน ให้กำลังใจ รับฟังความคิดเห็นของเพื่อนสมาชิก “กลุ่ม” จึงนับว่ามีพลังซึ่งสามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาชุมชนในทุกๆด้าน ดังนั้นการให้ผู้เข้าร่วมกลุ่มทดลองได้มีความรู้ถึงกระบวนการกลุ่ม มีผลต่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเสือโคร่ง โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ดังนั้นจากการฝึกปฏิบัติสามารถตั้งกลุ่มการแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเสือโคร่งชนิดผงชาใบอ่อนได้ จึงเป็นรูปแบบการพัฒนาปัจจัยภายในของผู้ปลูกสมุนไพรกำลังเสือโคร่ง เป็นการฝึกปฏิบัติการเพื่อสร้างกระบวนการให้เกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับวิธีการแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเสือโคร่งชนิดผงชาใบอ่อน พร้อมทั้งจะนำไปปฏิบัติด้วยตนเองได้ ผ่านกระบวนการสร้างความคิด สร้างสรรค์ในการแก้ไขปัญหา โดยผู้เข้าร่วมปฏิบัติการได้ตระหนักถึงคุณค่า และความสำคัญของตนเองว่า ตนเป็นทรัพยากรบุคคลที่มีคุณค่าอย่างยิ่งต่อการพัฒนาชุมชน และยืนยันด้วยการร่วมกันภายในกลุ่มได้ และแนะนำผู้อื่นในชุมชนให้เข้าร่วม

ซึ่งหลังจากการทดลองรูปแบบ ผู้เข้าร่วมฝึกปฏิบัติมีการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเสือโคร่งโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนมากขึ้น และสามารถตั้งกลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเสือโคร่งชนิดผงชาใบอ่อนได้ และสามารถแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเสือโคร่งชนิดผงชาใบอ่อนได้ด้วยตนเองทุกคน

2.5 กิจกรรมการแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเสือโคร่งชนิดแคปซูล

ผู้วิจัยได้ศึกษา กระบวนการกลุ่ม หมายถึง ที่รวมแห่งแนวคิดและประสบการณ์ของบุคคลหลายๆฝ่ายที่มาพบปะสังสรรค์กันด้วยความรู้สึกพึงพอใจในความสัมพันธ์ ซึ่งการปฏิสัมพันธ์ของสมาชิกกลุ่มนี้จะช่วยค้นพบวิธีในการแก้ปัญหาที่นำพามาซึ่งกัน ทำให้แต่ละคนมีโอกาสแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ระหว่างกัน ความสัมพันธ์

ของกลุ่มจะก่อให้เกิดความสามัคคี ร่วมแรง ร่วมใจกันทำงานหรือกำหนดกิจกรรมเพื่อส่วนรวม คอยกระตุ้น สนับสนุน ให้กำลังใจ รับฟังความคิดเห็นของเพื่อนสมาชิก “กลุ่ม” จึงนับว่ามีพลัง ซึ่งสามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาชุมชนในทุกๆด้าน ดังนั้นการให้ผู้เข้าร่วมอบรมได้มีความรู้ถึงกระบวนการกลุ่ม และสามารถตั้งกลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเสื่อ โคร่งชนิดแคปซูลในหมู่บ้านให้เห็นเป็นรูปธรรมได้

ซึ่งหลังจากการทดลองรูปแบบ ผู้เข้าร่วมฝึกปฏิบัติสามารถแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเสื่อ โคร่งชนิดแคปซูล ได้ และร่วมกันจัดตั้งกลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเสื่อ โคร่งชนิดแคปซูลในหมู่บ้านได้

2.6 กิจกรรมการแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเสื่อ โคร่งชนิดลูกกลอน

ผู้วิจัยพบว่า กิจกรรมร่วมกลุ่มกันเสนอแนวคิดร่วมกันในกิจกรรมการแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเสื่อ โคร่งชนิดลูกกลอน ตามตัวแปรด้านสภาพแวดล้อม ได้แก่ ปริมาณสมุนไพรกำลังเสื่อ โคร่ง และการแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเสื่อ โคร่งชนิดต่างๆ ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้รวมกลุ่มกันกำหนดพฤติกรรมเป้าหมายของการแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเสื่อ โคร่งชนิดลูกกลอน โดยผู้เข้าร่วมกิจกรรมร่วมเสนอวิธีการของสมาชิกในกลุ่ม เปรียบกับการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่ถูกต้องเหมาะสมในกิจกรรมการแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเสื่อ โคร่งชนิดลูกกลอนร่วมกัน

ซึ่งหลังจากการทดลองรูปแบบ ผู้เข้าร่วมกลุ่มกิจกรรมการแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเสื่อ โคร่งชนิดลูกกลอน สามารถดำเนินการแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเสื่อ โคร่งชนิดลูกกลอนได้ด้วยตัวเองทุกคน และสามารถนำประสบการณ์การแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเสื่อ โคร่งชนิดลูกกลอนไปขยายผลได้

2.7 กิจกรรมการออกแบบบรรจุภัณฑ์

ผู้วิจัยพบว่า ทฤษฎี “การออกแบบบรรจุภัณฑ์” ได้กล่าวว่า บรรจุภัณฑ์ ถือเป็นปรากฏการณ์แรกที่ผู้บริโภคพบเห็น และเกิดความรู้สึกชอบไม่ชอบในตัวผลิตภัณฑ์ ก่อนที่ผู้บริโภคจะรับทราบถึงคุณภาพจริงๆ ของสินค้าภายใน บรรจุภัณฑ์จะเป็นตัวที่ช่วยโฆษณา และส่งเสริมการขายให้กับผลิตภัณฑ์ เป็นสื่อที่มีผลต่อความรู้สึกของผู้บริโภคถึงผลิตภัณฑ์ที่บรรจุอยู่ภายใน มีผลต่อความเชื่อมั่นของผู้บริโภค มีผลช่วยเร่งเร้าความต้องการซื้อสินค้าของผู้บริโภค ช่วยเพิ่มคุณค่าให้ผลิตภัณฑ์ และมีผลต่อทัศนคติของผู้บริโภคที่มีต่อผลิตภัณฑ์ ในบางครั้งบรรจุภัณฑ์อาจมีความสำคัญในการซื้อครั้งแรก มากกว่าคุณภาพของสินค้าภายใน หรือการโฆษณาส่งเสริมการขายด้วยวิธีอื่นใดก็เป็นได้ ตัวอย่างเช่น น้ำหอม สิ่งแรกที่สะดุดตา

ผู้บริโภคก็คือ ขวดแก้วที่ถูกออกแบบและเจียรนัยมาอย่างสวยงาม มีรูปทรงกะทัดรัด นำใช้ ดูหรูหรา ราคาแพง เมื่อเห็นขวดน้ำหอมแล้ว ก็เกิดความอยากได้ เข้ามาหยิบจับสินค้า ก่อนที่จะได้ลองทดสอบกลิ่นว่าชอบหรือไม่ และตัดสินใจซื้อต่อไป ถ้าบรรจุภัณฑ์ถูกออกแบบมาไม่น่าสนใจ ลูกค้าน่าจะไม่เข้ามาหยิบจับสินค้าดู โอกาสที่จะขายสินค้าได้ก็น้อยลง ขั้นตอนในการพัฒนาโครงสร้างบรรจุภัณฑ์ที่สำคัญ คือ ต้องเริ่มจากการกำหนดวัตถุประสงค์ในการพัฒนา โดยวัตถุประสงค์ต้องเฉพาะเจาะจงเป็นที่เข้าใจระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องวัดได้ และต้องสามารถบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ได้ ขั้นต่อไป คือ ขั้นตอนของการวางแผนงาน กำหนดเวลา และงบประมาณ โดยต้องกำหนดผู้รับผิดชอบในแต่ละกิจกรรมด้วย หลังจากนั้นจึงเริ่มขั้นตอนการพัฒนาบรรจุภัณฑ์ โดยต้องมีการผลิตบรรจุภัณฑ์ตามที่ได้ออกแบบไว้จำนวนหนึ่ง เพื่อทำการประเมินการยอมรับของกลุ่มเป้าหมาย และทดสอบความเข้ากันได้ระหว่างบรรจุภัณฑ์กับผลิตภัณฑ์ที่บรรจุ และท้ายสุดก็คือการทดสอบความเข้ากันได้ระหว่างบรรจุภัณฑ์และเครื่องมือบรรจุ เมื่อได้ผลเป็นที่น่าพอใจแล้วจึงทำการผลิตและนำออกสู่ตลาดจริงต่อไป (จิรพรรณ เลียงโรคาพาธ, 2548 : 124-126) ผู้วิจัยจึงใช้เป็นแนวทางในการออกแบบบรรจุภัณฑ์ จึงได้แบบร่างของบรรจุภัณฑ์หลากหลายชนิด แต่ยังคงปัจจัยด้านการผลิตบรรจุภัณฑ์ เช่น วิธีการผลิต ต้นทุนในการผลิต รวมทั้งเทคโนโลยีในการผลิต ทางกลุ่มจึงได้ลงความเห็นกัน โดยให้หน่วยงานที่มีความรู้ความสามารถและมีแหล่งทุนช่วยดำเนินการ จากกิจกรรมการออกแบบจึงได้แบบร่างจากแนวคิดของกลุ่มในชุมชน แล้วนำไปเสนอให้ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 4 จังหวัดอุดรธานี ได้ให้ความช่วยเหลือในการปรับปรุงและออกแบบเพิ่มเติมในรูปแบบของบรรจุภัณฑ์ เพื่อให้มีรูปแบบที่เหมาะสม หั่นสมัย สวยงาม ทำให้ผู้ที่พบเห็นเกิดความพึงพอใจและมีความต้องการอยากได้

ซึ่งหลังจากการทดลองรูปแบบ ผู้เข้าร่วมกลุ่มกิจกรรมการแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเสือโคร่งทั้ง 3 ชนิด ได้บรรจุภัณฑ์สมุนไพรกำลังเสือโคร่งชนิดผงชาใบอ่อน ชนิดแคปซูลและชนิดลูกกลอนได้ด้วยตัวเองทุกคน และสามารถนำประสบการณ์การออกแบบบรรจุภัณฑ์สมุนไพรกำลังเสือโคร่ง 3 ชนิด ไปหาวิธีการขยายผลได้

2.8 กิจกรรมการบรรจุภัณฑ์

ผู้วิจัยพบว่า การบรรจุภัณฑ์ คือ ส่วนประกอบหนึ่งของผลิตภัณฑ์ และบรรจุภัณฑ์ก็เป็นสิ่งที่ใส่สินค้า เป็นวัสดุที่มีไว้ใส่สำหรับผลิตภัณฑ์ ซึ่งส่วนประกอบของบรรจุภัณฑ์ มีองค์ประกอบของบรรจุภัณฑ์ ได้แก่ การออกแบบ สี รูปทรง ฉลากและวัสดุ บรรจุภัณฑ์ยังหมายถึง กิจกรรมหรือการออกแบบและผลิตสิ่งห่อหุ้มเพื่อการดูแลรักษาผลิตภัณฑ์ให้ปลอดภัย

โดยที่การออกแบบบรรจุภัณฑ์เป็นทั้งวิทยาศาสตร์และศิลปะศาสตร์ (ซีลาพร อินทร์อุดม, 2544 : 4)

จากความหมายของบรรจุภัณฑ์ที่กล่าวมาสามารถสรุปเป็นความหมายของบรรจุภัณฑ์หมายถึง สิ่งที่เป็นส่วนประกอบของผลิตภัณฑ์ที่มีไว้ใส่สินค้าด้านใน โดยที่บรรจุภัณฑ์มีองค์ประกอบคือ การออกแบบ สี รูปทรง ฉลากและวัสดุของผลิตภัณฑ์ ทั้งนี้บรรจุภัณฑ์ยังเป็นตัวที่เราสามารถใส่ข้อมูลต่างๆ ที่จะต้องการสื่อสารไปยังผู้บริโภคด้วย ส่วนมากการสื่อสารทางบรรจุภัณฑ์จะมีการสื่อสารทางด้านคำพูดบนบรรจุภัณฑ์ สิ่งสั้นที่สื่อออกไปถึงกลุ่มเป้าหมาย รูปทรงที่สามารถบ่งบอกถึงรูปแบบการดำเนินชีวิตของผู้บริโภค ทำให้บรรจุภัณฑ์สามารถเป็นได้ทั้งวิทยาศาสตร์และศิลปะศาสตร์ เพราะมีการใช้เทคโนโลยีในการออกแบบและต้องผสมผสานกับความเป็นศิลปะในการออกแบบที่โดนใจผู้บริโภคด้วย

2.9 กิจกรรมการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเนื้อโครง

ผู้วิจัยพบว่า การจัดจำหน่าย (Distribution) หมายถึง เป็นกิจกรรมการจัดโครงสร้างช่องทางที่จะนำผลิตภัณฑ์และบริการเคลื่อนย้ายจากที่ตั้งของธุรกิจ ไปยังตลาดหรือแหล่งที่อยู่ของลูกค้าในปริมาณและเวลาที่ลูกค้าต้องการ ความหมายของการจัดจำหน่ายมีลักษณะ 1) เป็นการกำหนดโครงสร้างของช่องทางจัดจำหน่ายหรือเป็นเส้นทางการเคลื่อนย้ายผลิตภัณฑ์จากผู้ผลิตผ่านหรือไม่ผ่านคนกลาง ไปยังลูกค้าหรือผู้บริโภค 2) เป็นโครงสร้างการจัดจำหน่ายที่ประกอบด้วย ธุรกิจหรือสถาบัน คนกลางและธุรกิจสนับสนุน 3) เป็นงานหรือกิจกรรมที่เกี่ยวกับการเคลื่อนย้ายสินค้าออกสู่ตลาด และ 4) เป็นงานหรือกิจกรรมที่อำนวยความสะดวกให้ลูกค้าหรือผู้บริโภค

งานด้านการจัดจำหน่าย (Physical Distribution Works) ในการดำเนินงานการจัดจำหน่ายของธุรกิจนั้นมีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อลดค่าใช้จ่าย ในการดำเนินการจัดจำหน่ายสินค้าและบริการ 2) เพื่อเปลี่ยนพฤติกรรมในการสั่งซื้อของลูกค้า 3) เพื่อนำเทคโนโลยีมาช่วยในงานการจัดจำหน่ายสินค้าและบริการ 4) เพื่อหาโอกาสในการทำธุรกิจเพิ่มขึ้น 5) เพื่อปรับปรุงระบบการจัดจำหน่ายให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภคมากยิ่งขึ้น 6) เพื่อให้ได้ระบบหรือช่องทางจัดจำหน่ายที่ดีที่สุด

ช่องทางจัดจำหน่าย (Distribution Channel) หมายถึง เส้นทางการเคลื่อนย้ายหรือเปลี่ยนกรรมสิทธิ์ในการเป็นเจ้าของจากผู้ผลิต ผู้ขายไปยังผู้ซื้อหรือตลาด ลักษณะของช่องทางจัดจำหน่ายมี 2 ลักษณะ คือ 1) ช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้าอุปโภคบริโภค (Channel of Consumer Goods Distribution) หมายถึง เส้นทางการขายสินค้าอุปโภค

บริโภค ซึ่งได้แก่ สินค้าสะดวกซื้อ สินค้าเลือกซื้อ สินค้าเจาะจงซื้อและสินค้าไม่แสวงซื้อ เป็นต้น ได้เคลื่อนย้ายจากผู้ผลิตไปยังผู้บริโภคคนสุดท้าย มีทั้งทางตรงและทางอ้อม 2) ช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้าอุตสาหกรรม (Channel of Industrial Goods)

กิจกรรมการจัดจำหน่าย มี 2 กลุ่มกิจกรรม คือ กลุ่มงานในช่องทางการจัดจำหน่ายและกลุ่มงานที่สนับสนุนการกระจายตัวสินค้า โดยทั่วไปแนวทางการจัดสายงานการจัดมีลักษณะ ดังนี้ 1) เป็นการนำกิจกรรมการจัดจำหน่ายต่าง ๆ มารวมเป็นหน่วยงานเดียว 2) มีขอบเขตความรับผิดชอบของผู้บริหารงานจัดจำหน่ายแต่ละคน 3) มีการนำกิจกรรมอื่นมารวมหรือเพิ่มไว้ด้วยกันและ 4) มีการกำหนดความสัมพันธ์ของกิจกรรมการจัดจำหน่ายกับงานด้านอื่น ๆ ด้วย

หลังจากการทดลองรูปแบบ ผู้เข้าร่วมกลุ่มกิจกรรมการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเสือโคร่งทั้ง 3 ชนิด ได้มีส่วนร่วมและมีความภูมิใจในการมีส่วนร่วมในการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเสือโคร่งชนิดผงชาใบอ่อน ชนิดแคปซูล และชนิดลูกกลอนได้ด้วยตัวเองทุกคน

2.10 กิจกรรมการส่งเสริมการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเสือโคร่ง

ผู้วิจัยพบว่า ทฤษฎี “การส่งเสริมการขาย” เป็นการจัดกิจกรรมที่กระตุ้นยอดขาย โดยการใช้เครื่องมือต่าง ๆ ในการสร้างแรงจูงใจให้ผู้บริโภคหรือร้านค้าให้ซื้อสินค้าหรือบริการจากบริษัทผู้ผลิตในช่วงเวลาอันสั้น โดยช่วยเร่งให้ตัดสินใจซื้อเร็วขึ้น หรือซื้อจำนวนมากขึ้น ในขณะที่การโฆษณาต้องการเหตุผลในการซื้อ แต่การส่งเสริมการขายเป็นการสร้างแรงจูงใจในการซื้อ ปัจจุบันการส่งเสริมการขายนั้นคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 60-70 ของยอดขายใช้จ่ายในการส่งเสริมการตลาดทั้งหมด ทั้งนี้ เนื่องจากปัจจัยสนับสนุนทั้งภายในและภายนอก โดยปัจจัยภายใน ได้แก่ การยอมรับของผู้บริหารระดับสูงในการใช้เทคนิคการส่งเสริมการขายเพื่อเพิ่มยอดขายมากขึ้น ผู้จัดการผลิตภัณฑ์ถูกกดดันให้เพิ่มยอดขายและเริ่มรู้จักการใช้เครื่องมือการส่งเสริมการขายมากขึ้น ส่วนปัจจัยภายนอก ได้แก่ การมีคู่แข่งมากขึ้น ผู้บริโภคและร้านค้าสนใจผลประโยชน์ที่ได้รับเป็นพิเศษมากขึ้น และประสิทธิผลจากการโฆษณาตกลง เนื่องจากอัตราค่าโฆษณาที่สูงขึ้น การรวมกลุ่มของสื่อ และข้อจำกัดทางกฎหมายเพิ่มขึ้น โดยทั่วไปแล้ว กลยุทธ์ในการส่งเสริมการตลาด มี 2 กลยุทธ์ใหญ่ๆ คือ

- 1) กลยุทธ์ Push เป็นการส่งเสริมการขายสำหรับผู้จำหน่ายสินค้า เช่น ผู้ค้าส่งหรือตัวแทนจำหน่าย โดยการที่บริษัทใช้กิจกรรมทางการตลาดและส่งเสริมการขาย สร้างแรงจูงใจให้ผู้ขายไปเร่งเร้าให้ลูกค้าซื้อสินค้าหรือบริการนั้น ๆ โดยบริษัทผู้ผลิตทำการส่งเสริมการขายผ่าน

ไปยังร้านขายส่ง ร้านขายส่งทำการส่งเสริมการขายผ่านไปยังร้านค้าปลีก และผู้ค้าปลีกทำการส่งเสริมการขายผ่านไปยังผู้บริโภค ดังนั้น การใช้กลยุทธ์นี้จึงเปรียบเหมือนกับการผลักดันสินค้าเข้าไปหาผู้บริโภค เช่น การขายสินค้าราคาพิเศษเมื่อซื้อจำนวนมาก การจัดประกวดการแสดงสินค้า เป็นต้น ซึ่งเป็นการกระตุ้นผู้ค้าปลีกให้เก็บสต็อกสินค้าเพิ่มขึ้น 2) กลยุทธ์ Pull การส่งเสริมการขายโดยตรงต่อผู้บริโภค โดยช่วยกระตุ้นการซื้อ กลยุทธ์นี้ต้องใช้ค่าใช้จ่ายในการโฆษณาสูงเพื่อสร้างความต้องการซื้อสินค้า และถ้าการโฆษณาประสบความสำเร็จลูกค้าก็จะหาซื้อสินค้าจากร้านขายปลีก ร้านขายปลีกก็จะซื้อจากร้านค้าส่ง และร้านค้าส่งจะหาซื้อสินค้าจากผู้ผลิตอีกต่อหนึ่ง ดังนั้น จึงเหมือนกับการที่ผู้บริโภคมาดึงสินค้าออกจากร้านเอง เช่น การแจกตัวอย่างทดลองใช้ฟรี การใช้คู่มือ การแถมของชำร่วย การจัดวางสินค้า ณ จุดขาย ซึ่งเป็นการสร้างแรงจูงใจเพื่อกระตุ้นการซื้อทันที นอกจากนี้ การส่งเสริมการขายยังช่วยกระตุ้นลูกค้าให้ซื้อสินค้าบ่อยขึ้น หรือเปลี่ยนจากลูกค้าที่มีศักยภาพในการซื้อเป็นลูกค้าจริงๆ ที่ซื้อสินค้า ผู้วิจัยจึงใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมการขายเป็นกิจกรรมที่กระตุ้นยอดขายของสินค้าหรือบริการ โดยการจัดกิจกรรมการตลาดและส่งเสริมการขายต่าง ๆ เช่น การเสนอของแถม การแสดงสินค้าและการจัดวางสินค้า การลดราคา การตลาดทางไกล การตลาดทางไปรษณีย์ และวิธีการอื่น ๆ เพื่อช่วยกระตุ้นยอดขาย

ซึ่งหลังจากการทดลองรูปแบบ ผู้เข้าร่วมกลุ่มกิจกรรมการแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเสือโคร่งทั้ง 3 ชนิด ได้เรียนรู้ในการส่งเสริมการขายผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเสือโคร่งชนิดผงชาใบอ่อน ชนิดแคปซูลและชนิดลูกกลอนได้ด้วยตัวเองทุกคน

2.11 กิจกรรมการติดตามตรวจเยี่ยมและประเมินกลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเสือโคร่งชุมชนบ้านหนองผือ

ผู้วิจัย พบว่า การประเมินกลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเสือโคร่งชุมชนบ้านหนองผือ ทำให้สามารถดำเนินการได้โดยอาศัยหลักการของทฤษฎี “การควบคุมกำกับและประเมินผลแบบมีส่วนร่วม” กล่าวว่าการควบคุมกำกับและประเมินผลแบบมีส่วนร่วมเกิดขึ้นมาเพราะความตระหนักถึงข้อจำกัดของการประเมินผลแบบเก่า วิธีการนี้เป็นที่ดึงดูดใจและได้รับความสนใจจากหลายหน่วยงาน เนื่องจากเสนอวิธีใหม่ในการประเมินและเรียนรู้จากการเปลี่ยนแปลง ได้ผลที่ครบถ้วนและมากขึ้นในมุมมองและแรงบันดาลใจที่เกิดขึ้นโดยตรง มีการเปลี่ยนความคิดเพราะต้องการให้ประชาชนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผน ให้ความสำคัญแก่ประชาชนให้เข้ามาตรวจสอบ ทำให้เกิดแรงกดดันให้มีการตรวจสอบโปร่งใส เนื่องจากเกิดปัญหางบประมาณมีจำกัดและเกิดการเปลี่ยนแปลงภายใน

องค์กร โดยเฉพาะในภาคเอกชนที่สะท้อนประสบการณ์และเรียนรู้ร่วมกัน พร้อมทั้งให้โอกาสหน่วยงานพัฒนาเน้นเป้าหมายปรับปรุงคุณภาพชีวิต จากการเข้ามาเกี่ยวข้องของประชาชนในการระบุและวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลง ทำให้เห็นภาพชัดเจนมากขึ้น เป็นสภาพความเป็นจริงในระดับท้องถิ่น สิ่งนี้เปิดโอกาสให้ประชาชนชื่นชมกับผลสำเร็จและเรียนรู้จากความล้มเหลว จากการเข้ามาเกี่ยวข้องในกิจกรรมโครงการต่างๆ และจะกลายเป็นกระบวนการสร้างเสริมพลังประชาชน ให้เข้ามาเกี่ยวข้อง เกิดกระบวนการช่วยเหลือพัฒนาทักษะและเห็นภาพการเปลี่ยนแปลงต่างๆ (Guijt, I. and Gaventa J., 1998 อ้างถึงในพัชรินทร์ เล็กสวัสดิ์, 2545:1) ผู้วิจัยจึงใช้เป็นแนวทางในกิจกรรมการประเมินผู้นำกลุ่มและผู้นำชุมชน เป็นกิจกรรมที่กระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วม โดยการจัดกิจกรรมการประเมินผู้นำกลุ่มและผู้นำชุมชน โดยผู้วิจัยได้ใช้วิธีการสังเกตการณ์จากเริ่มต้นและสัมภาษณ์แต่ละกรณีต่างคนต่างเวลา แต่ในหัวข้อเดียวกันเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มผู้นำกลุ่มและผู้นำชุมชน

ซึ่งหลังจากการทดลองรูปแบบ ผู้เข้าร่วมกลุ่มกิจกรรมการแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเสือโคร่งทั้ง 3 ชนิด ได้มีส่วนร่วมและมีความภูมิใจในการมีส่วนร่วมในการผลิตผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเสือโคร่งชนิดผงชาใบอ่อน ชนิดแคปซูล และชนิดลูกกลอนได้ด้วยตัวเองทุกคน ส่วนการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนในระดับหมู่บ้านน้อย แต่เมื่อมีผู้บริหารระดับสูง(นายอำเภอท่าบ่อ) เข้ามาร่วมกิจกรรมผู้นำระดับหมู่บ้านถึงเข้ามามีส่วนร่วม การมีส่วนร่วมของผู้นำในระดับจากการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ(Work Shop) ให้การมีส่วนร่วมในระดับดี

ผู้วิจัยได้กำหนด การติดตามและตรวจเยี่ยมและประเมินกลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพรชุมชนบ้านหนองผือ มาเป็นรูปแบบในการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเสือโคร่งโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อเป็นการติดตามและตรวจเยี่ยมและประเมินจากเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบทำให้การปฏิบัติงานของกลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเสือโคร่งและการปฏิบัติตนของกลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเสือโคร่งเกิดประสิทธิผลมากขึ้น ดังนั้นการออกติดตามตรวจเยี่ยมและให้คำแนะนำจากเจ้าหน้าที่จะทำให้กลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเสือโคร่งปฏิบัติตามรูปแบบเป็นอย่างดี ซึ่งเป็นการพัฒนาปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของกลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเสือโคร่ง ทั้งนี้การตั้งกลุ่มเพื่อร่วมกันกำหนดพฤติกรรมเป้าหมายของการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเสือโคร่ง โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน และให้ผู้เข้าร่วมกลุ่มได้ตระหนักถึงความสำคัญของการ

รวมกลุ่มในชุมชน เพราะการรวมกลุ่มเป็นการสนับสนุนทางสังคมที่มีต่อบุคคล ซึ่งกลุ่มดังกล่าวแสดงถึงความเข้มแข็งของชุมชน คอยช่วยเหลือดูแลซึ่งกันและกันในชุมชน

ซึ่งผลจากการออกติดตามตรวจเยี่ยมและประเมินกลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเสือโคร่ง เพื่อให้คำแนะนำโดยเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบ ผลการประเมินการปฏิบัติตามรูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเสือโคร่งโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนมีระดับที่ดีขึ้น และได้มีการสรุปผลการตรวจเยี่ยมและผลการประเมินรวมทั้งได้มีการกำหนดแนวทางในการที่จะดำเนินต่อไป เพื่อสนับสนุนให้กลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเสือโคร่ง ได้ดำเนินการทำประโยชน์เพื่อสังคมอย่างยั่งยืนต่อไป

สรุปผลการวิจัย

ผลการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเสือโคร่งโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนหมู่ที่ 7 บ้านหนองผือ ตำบลโคกคอน อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย ที่ได้ถูกสร้างขึ้นจากการวิจัย ซึ่งได้มาจากรูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเสือโคร่งโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน จำนวน 4 ร่างรูปแบบ และได้นำมาสร้างร่างรูปแบบ นำเข้าสู่ที่ประชุมเชิงปฏิบัติการ (Work Shop) ร่วมกับผู้ที่เกี่ยวข้อง และนำไปปรึกษาผู้เชี่ยวชาญ ทำให้ได้รูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเสือโคร่งโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนหมู่ที่ 7 บ้านหนองผือ ตำบลโคกคอน อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย จำนวน 11 กิจกรรม แบ่งเป็น 2 ด้าน คือ ด้านการแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเสือโคร่ง และด้านการจำหน่ายผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเสือโคร่ง และได้นำเอาทั้ง 11 กิจกรรมมาทดลองปฏิบัติ ทำให้การพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเสือโคร่งโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ของกลุ่มเป้าหมายมีการพัฒนาอยู่ในระดับที่ดีขึ้น และได้นำไปวิเคราะห์ค่าสถิติ Repeated Measures MANOVA การเปรียบเทียบ ด้านความรู้ ด้านรายได้ ด้านการมีส่วนร่วม และด้านความพึงพอใจ ก่อนและหลังการดำเนินการตามรูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเสือโคร่ง โดยการทดสอบ Multivariate โดยใช้การวัดด้วยวิธี Pillai's Trace Wilks' Lambda Hotelling's Trace and Roy's Largest Root พบว่า มีค่า Significant ที่ระดับ .000 เท่ากัน และผู้วิจัยได้ทำการทดสอบแบบ Univariate Tests โดยเปรียบเทียบความรู้ รายได้ การมีส่วนร่วม และความพึงพอใจต่อรูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเสือโคร่งของกลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพรชุมชนบ้านหนองผือ ก่อนและหลังการดำเนินการตามรูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเสือโคร่ง มีค่า Significant ที่ระดับ .000 แสดงว่าคะแนนการทดสอบก่อนและหลังการ

ดำเนินงาน ตามรูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเสือโคร่งโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ในภาพรวมและรายปัจจัย มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยมีค่าคะแนนหลังการดำเนินงานสูงกว่าก่อนการดำเนินงาน ซึ่งทำให้สรุปตามสมมุติฐานได้ว่าการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเสือโคร่งโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนดีขึ้น หลังจากได้ดำเนินงานตามรูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเสือโคร่งโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้น

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

จากผลการศึกษา การพัฒนารูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเสือโคร่งโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนหมู่ที่ 7 บ้านหนองผือ ตำบล โลกคอน อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย ข้างต้น เป็นการวิจัยเพื่อศึกษาหารูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเสือโคร่งโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ผู้วิจัยสรุปข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางในการเพิ่มประสิทธิภาพของการนำไปใช้ให้เกิดผลสูงสุด ได้ดังนี้

1.1 การเล่าเรื่องสมุนไพรกำลังเสือโคร่ง

จากการวิจัยพบว่า การนำเอาบุคคลซึ่งเคยปลูกสมุนไพรและเคยแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเสือโคร่ง มาเล่าเหตุการณ์ให้ผู้เข้าอบรมฟัง หรือผู้เข้าอบรมเล่าประสบการณ์และความต้องการเกี่ยวกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเสือโคร่งให้เพื่อนๆ ฟังแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ถือเป็นตัวอย่างในการพัฒนา และสามารถสรุปประเด็นแล้วให้ค้นหาวิธีการพัฒนาด้วยกันซึ่งได้รับความสนใจจากผู้เข้ารับการอบรมมาก

1.2 การมีส่วนร่วมของชุมชน

จากการวิจัยพบว่า ผู้ที่เข้าร่วมในการวิจัยโดยส่วนใหญ่แล้วเป็นเกษตรกรที่ว่างงานหลังจากฤดูทำนา จบการศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษา อายุอยู่ในช่วง 40 ปีขึ้นไป ความรู้เรื่องการแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพรมีน้อยมาก ดังนั้นการจัดให้ไปศึกษาดูงานที่จังหวัดเลย พร้อมทั้งได้รับการอบรมให้ความรู้เรื่องการแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพรโดยการมีส่วนร่วมและการทำงานเป็นกลุ่มในการฝึกปฏิบัติการในการพัฒนา จึงเป็นประโยชน์สำหรับผู้เข้าร่วมโครงการเป็นอย่างมาก รวมถึงผู้ปลูกสมุนไพรประเภทอื่นๆ ไม่มีความรู้เรื่องการแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพรทั้งๆที่การแปรรูปมีการเผยแพร่ไว้มากมายให้ผู้ที่เกี่ยวข้องและผู้สนใจได้รับ

ผู้วิจัยเห็นว่าเป็นประโยชน์แก่ผู้ปลูกสมุนไพรและชาวบ้านทั่วไปเป็นอย่างมาก จึงเห็นควรให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้รับรู้

1.3 กิจกรรมการอบรมการแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเลื้อย

จากการวิจัยพบว่า ผู้เข้าร่วมอบรมการแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเลื้อย มองว่าการจัดอบรมเป็นการดี และต้องการให้มีการอบรมอย่างต่อเนื่อง ควรมีหน่วยงานของภาครัฐเข้ามาส่งเสริมอย่างจริงจัง ซึ่งจากอดีตหน่วยงานของรัฐเข้ามาสอบถามแล้วก็หายไป หลังจากการอบรมเสร็จได้ดำเนินการต่อเนื่อง คือ การปฏิบัติจริง ในกิจกรรมที่

1.4 กิจกรรมการแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเลื้อยชนิดผงชาใบอ่อน

1.5 กิจกรรมการแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเลื้อยชนิดแคปซูล

1.6 กิจกรรมการแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเลื้อยชนิดลูกกลอน

จากการวิจัย พบว่า สมุนไพรชนิดนี้ถูกจัดให้อยู่ในกลุ่มสมุนไพรประเภทยา จึงถูกจำกัดด้านการผลิตให้เป็นผลิตภัณฑ์ชุมชนไม่ได้ (ขอขึ้นทะเบียน มผช. ไม่ได้ ต้องผ่านกระบวนการด้าน อบ. ก่อน) ถ้าจะมีการผลิตเป็นผลิตภัณฑ์ ผู้ที่จะทำการผลิตจะต้องเป็นเภสัชกรแผนไทย หรือมีเภสัชกรแผนไทยอยู่ในสถานที่ผลิต เพื่อกำกับการผลิตตลอดระยะเวลาการผลิต และเภสัชกรดังกล่าวจะต้องมีภูมิลำเนาอยู่ ณ จังหวัดที่ผลิตด้วย เมื่อถูกจำกัดเช่นนี้ ผู้เข้าร่วมโครงการคนใดคนหนึ่งจะต้องเข้าอบรมต่อเนื่องและสอบขอใบอนุญาต เภสัชกรแผนไทย กิจกรรมการแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเลื้อย 3 ชนิดนี้ ซึ่งขณะนี้กำลังดำเนินการเป็นลำดับต่อไป

1.7 กิจกรรมการออกแบบบรรจุภัณฑ์ผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเลื้อย

จากการวิจัย พบว่า การออกแบบควรดำเนินการปรับปรุงรูปแบบของบรรจุภัณฑ์อยู่เสมอ เพื่อให้มีบรรจุภัณฑ์ผลิตภัณฑ์ที่มีรูปทรงเหมาะสม ทันสมัยตลอดเวลา และจากที่ผ่านมาต้องอาศัยศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาค 4 จังหวัดอุดรธานี ซึ่งปัญหาในการเดินทางมีค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น ในอนาคตกลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเลื้อย ควรดำเนินการได้เอง

1.8 กิจกรรมการบรรจุภัณฑ์ผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเลื้อย

จากการวิจัย พบว่า การบรรจุภัณฑ์ในปัจจุบันยังมีขนาดการบรรจุภัณฑ์ยังไม่เหมาะสมเท่าที่ควร เห็นได้จากการบรรจุภัณฑ์ยังเป็นการบรรจุภัณฑ์ในรูปแบบชิ้นเดียว ควรมีการบรรจุภัณฑ์ให้มีลักษณะเป็นชุด เช่น ชุดละ 6 ชิ้น ชุดละ 12 ชิ้น หรือขนาดอื่น ๆ ตามความต้องการของตลาด ตามความเป็นจริงแล้วการปรับปรุงบรรจุภัณฑ์นั้นจะมีการดำเนินการไม่

สิ้นสุด คงต้องมีการปรับปรุงทุกเวลาตลอดไป เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอและเพื่อผล
ทางการตลาด

1.9 กิจกรรมการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเสือโคร่ง

จากการวิจัย พบว่า ปัจจุบันกลุ่มจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเสือโคร่ง ยังขาดความพร้อมในการจัดจำหน่าย ด้วยสาเหตุหลายประการ เช่น ปัญหาการจัดทำบัญชีรายรับรายจ่ายที่เป็นระบบและถูกต้อง ปัญหาในการพูดยังขาดความกล้าในการพูดถึงสรรพคุณ กรรมวิธีต่างๆเกี่ยวกับการดำเนินการซึ่งไม่สามารถอธิบายได้ชัดเจน ปัญหาการตัดสินใจในเทคนิคการขายเกี่ยวกับกลยุทธ์การขาย โดยกรรมวิธี ลดราคา แคมเปญต่อปริมาณการซื้อที่มีจำนวนมากขึ้น ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าควรมีการจัดอบรมเพิ่มขึ้น

1.10 กิจกรรมการส่งเสริมการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเสือโคร่ง

จากการวิจัย พบว่า ปัจจุบันกลุ่มจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเสือโคร่ง ยังขาดเทคนิคในกิจกรรมการส่งเสริมการจัดจำหน่าย ควรหารูปแบบการส่งเสริมการจัดจำหน่ายเพิ่มขึ้น และควรมีกิจกรรมการส่งเสริมการจัดจำหน่ายเป็นรายสัปดาห์ รายเดือน หรือรอบหนึ่งปี ควรมีกิจกรรมส่งเสริมการจัดจำหน่าย เพื่อกระตุ้นยอดจำหน่าย และควรมีการตรวจสอบยอดจำหน่ายอยู่เสมอ เพื่อนำมาเป็นข้อมูลประกอบในการจัดกิจกรรม หรือการจัดกิจกรรมทุกครั้งควรมีการประเมินผลถึงความคุ้มค่าในการจัดกิจกรรมการส่งเสริมการจัดจำหน่าย

1.11) กิจกรรมการตรวจเยี่ยมและประเมินผลผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเสือโคร่ง

จากการวิจัย พบว่า ปัจจุบันกิจกรรมการตรวจเยี่ยมและประเมินผลผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเสือโคร่ง ยังมีการดำเนินน้อยอยู่ ควรมีกิจกรรมตรวจเยี่ยมเพิ่มมากขึ้น โดยจากหน่วยงานต่างๆ เพื่อเป็นการกระตุ้นให้เกิดกำลังใจในการทำงานของกลุ่มแปรรูปสมุนไพรกำลังเสือโคร่ง และเพื่อให้เกิดแนวคิดต่อยอดของกลุ่มอื่นๆที่กำลังดำเนินการอยู่เพื่อกระตุ้นให้เกิดการแข่งขันภายในกลุ่มเกิดขึ้น ประโยชน์ที่ได้รับกับการแข่งขัน คือ เกิดการพัฒนาโดยอัตโนมัติ

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยในครั้งต่อไป

2.1 การวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาเพื่อหารูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเสือโคร่งโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ศึกษาจากชุมชนต้นแบบ ควรเพิ่มชุมชนต้นแบบในการศึกษากับกลุ่มแปรรูปสมุนไพรชุมชน เพื่อเพิ่มประสบการณ์ เจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องควรให้ความสำคัญในการทำให้เกิดประสิทธิผลมากขึ้น

2.2 รูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเลื้อยไคร่ง โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน เป็นการเก็บข้อมูลเฉพาะพื้นที่การวิจัยจึงทำให้ข้อมูลที่ได้รับมีข้อจำกัด ควรจะมีการศึกษาในพื้นที่อื่นเพื่อเป็นการเปรียบเทียบได้ว่ามีผลการวิจัยสอดคล้องหรือแตกต่างกันอย่างไร อันจะนำมาซึ่งองค์ความรู้ใหม่ๆ และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้

2.3 การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเลื้อยไคร่ง โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ในสังคมไทยยังไม่ชัดเจน เนื่องจากในการแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพรยังไม่มีการยอมรับเท่าที่ควรหรือมีการควบคุมอย่างเข้มงวด ด้านอาหารและยา ควรเปลี่ยนให้เป็นวิธีการให้ความรู้กับผู้สนใจด้านสมุนไพรเพิ่มขึ้น

2.4 ควรส่งเสริมให้มีหมู่บ้านและตำบลต้นแบบ เพื่อเป็นการรณรงค์หมู่บ้านต้นแบบในการเพิ่มค่านิยมในเรื่องผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเลื้อยไคร่ง โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน หรือผลิตภัณฑ์ประเภทอื่น แสดงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนมากขึ้น ซึ่งรูปแบบการดำเนินงาน ได้แก่

2.5 การศึกษาวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาถึงการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้นกว่าเดิม รวมทั้งการแปรรูปผลิตภัณฑ์มีหลายชนิดเพิ่มขึ้น มีความเหมาะสมของขนาด รูปร่างผลิตภัณฑ์ให้มีความสวยงามเป็นที่พอใจของผู้ซื้อ ซึ่งบางครั้งผู้ซื้อไม่ได้ซื้อด้วยสรรพคุณแต่ซื้อเพราะความสวยงามของผลิตภัณฑ์ หลังจากการวิจัยนี้ทางกลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเลื้อยไคร่ง ยังได้มีการเตรียมการต่อยอดจากการแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำลังเลื้อยไคร่งชนิดผงชาใบอ่อน ชนิดแคปซูล และชนิดลูกกลอน โดยการพัฒนาเพิ่มเป็นชนิดชาเขียวบรรจุขวดพร้อมดื่ม และชนิดอื่น ๆ ตามขีดความสามารถต่อไป